

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 82 (2022) 1, 117—136

Besedilo prejeto/Received:08/2021; sprejeto/Accepted:03/2022

UDK/UDC: 726.034.7(497Sladka Gora)

DOI: 10.34291/BV2022/01/Bratusa

© 2022 Bratuša, CC BY 4.0

Tina Bratuša

Nova odkritja o Marijini romarski cerkvi na Sladki Gori

New Findings on the Pilgrimage Church of the Virgin Mary on Sladka Gora

Povzetek: V pričujočem prispevku avtorica predstavlja nova odkritja, zlasti arhivskih virov, o Marijini romarski cerkvi na Sladki Gori, ki sodi med najodličnejše baročne spomenike pri nas. Besedilo se osredotoča na ambiciozna župnika Mikca, sladkogorsko kongregacijo Marijinega brezmadežnega spočetja, pa tudi na kontekst Cebejeve oljne podobe *Marijin sprejem v nebesih*. Ta zaseda v interierju cerkve posebno mesto, na Slovenskem pa velja za doslej edino odkrito konveksno sliko. S pomočjo arhivskih dokumentov lahko tudi zanjo postavimo nekaj tez, ki se dotikajo predvsem okoliščin njenega nastanka in naročniškega vidika, njene konveksne oblike ter ikonografske povezave s preostalo ikonografijo cerkve.¹

Gljučne besede: baročna sakralna umetnost, Sladka Gora, Anton Cebej, Marijina kongregacija brezmadežnega spočetja, konveksna slika, naročništvo

Abstract: In the paper, the authoress presents new findings, particularly from archival sources, on the pilgrimage church of the Virgin Mary on Sladka Gora, which is one of the most exquisite Baroque monuments in Slovenia. The paper focuses on two ambitious parish priests from the Mikec family, the Congregation of the Immaculate Conception in Sladka Gora, as well as on the context of Cebej's oil painting of the *Reception of Mary in Heaven*, which has a special place in the church interior and is also known as the only convex painting discovered in Slovenia. With the help of archival documents, it is possible to set a few hypotheses about the painting that touches especially on the circumstances of the painting's origin and its patronage, its convex shape, and the iconographic connection with the rest of the church iconography.

Key words: Baroque sacral art, Sladka Gora, Anton Cebej, the Congregation of the Immaculate Conception, convex painting, patronage

¹ Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa „Umetnost na Slovenskem v stičišču kultur (P6-0061)“, ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

1. Uvod

Doslej smo besedila o sladkogorski Marijini romarski cerkvi po večini poznali le kot prepise iz župnijske kronike,² ki jih je neznani avtor začel objavljati v leta 1927 izdani knjižici o omenjeni cerkvi (*Romarska cerkev sv. Marije na Sladki gori*), sedaj pa je z novimi arhivskimi in drugimi najdbami prišlo do več novih spoznanj. Med drugim poznamo mnogo več podatkov o dveh župnikih Mikcih in ju lahko tudi razlikujemo – v navezavi na nekdanjo lemberško župnijo, v katero je sladkogorska cerkev spadala do leta 1786, se je namreč doslej ves čas omenjalo le enega Mikca. Največje odkritje predstavlja drugi del popisa članov sladkogorske kongregacije Marijinega brezmadežnega spočetja, s katerim lahko primarno ugotovimo, kako je bila ta družba organizirana oziroma na kakšen način je delovala, za kakšno združbo je pravzaprav šlo – ob tem lahko tudi dokažemo prisotnost posameznih umetnikov na Sladki Gori, novo soavtorstvo fresk in hkrati odkrijemo nekaj več konteksta o nastanku Cebejeve konveksne slike *Marijin sprejem v nebesih*. Slednje je v pričujočem prispevku razširjeno še z ikonografskim vidikom, dokazani pa sta tudi tezi o primarni lokaciji in formi slike. Pomembno odkritje predstavlja še dekanijski šematizem, ki obstoj omenjene kongregacije potrjuje pisno in ustrezno razlikuje oba Mikca.

Besedila, ki se ukvarjajo z romarsko cerkvijo na Sladki Gori, so večinoma starejša, novejših obravnav je le nekaj. Navadno gre za zgodovinsko naravnana besedila,³ preglede romarskih poti,⁴ nekaj je tudi umetnostnozgodovinskih objav, ki izpostavljajo različne vidike.⁵ S Cebejem in z omenjenim konveksnim delom se je doslej še največ ukvarjal Ferdinand Šerbelj,⁶

² Kroniko hranijo v župnijskem arhivu Šmarje pri Jelšah (Gedenkbuch der Pfarre Maria Sessenberg, 1334–1888).

³ Večji del se opira na kroniko in ustno izročilo, kasnejša dela pa tudi na prve objave. Glej Janisch 1885, 1036; Vakaj 1888a, 25–26; 1888b, 30–31; Kovačič 1928, 85–86; 293; *Krajevni leksikon dravske banovine* 1937, 606; kot v Janischevem leksikonu je omenjeno, da je bila cerkev inkorporirana v novomeški stolni kapitelj, ki je tedaj še zmeraj vršil patronatske pravice; Strmšek (1937) je zapisal, da je bila sladkogorska kongregacija v tistem času še delujoča; Metličar 2004.

⁴ Glej predvsem Lavtižar 1936, 65–68; Petrič 1995, 90–93; 2008, 338–340; Hajnšek 1971, 424–430.

⁵ Cerkev sta v obliki topografskih zapiskov obravnavala France Stele (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steteta, Stetetovi terenski zapiski, LXXXI, 1927; XXVIA, 1960) in Jože Curk (1967, 23–33), najbolj celostno umetnostnozgodovinsko besedilo o njej pa predstavlja monografska knjižica Sergeja Vrišerja (1970). Freskantskim poslikavam so se posvetili Stane Mikuž (1940, 544–602), Darko Mušič (1968, 153–176) in Zvonka Zupanič Slavec (2013, 37–39) – slednja sta jih obravnavala z medicinskega vidika. Kiparstvo sta raziskali Darja Koter (2009, 45–63), ki je obravnavala Janečkove orgle, in Valentina Pavlič (2017, 223–236), ki je pisala o Jožefu Straubu. Pogoste so krajše omembe v pregledih umetnosti, kot so npr. *Umetnost baroka na Slovenskem* (1957, 16), *Barok na Slovenskem* (1961, 22), *Cevčeva Slovenska umetnost* (1966, 114; 119; 132), Šumijeva *Baročna arhitektura* (1969, 38–39), kjer zasledimo napačno atribucijo sladkogorske cerkve arhitektu Janezu Nepomuku Fuchsju, *Baročno stropno slikarstvo na Slovenskem* Marjane Lipoglavšek (1996, 81–83), več besedil Metode Kemperl (2001, 177; 2007, 119; 2012, 147) in monografija *Barok na Slovenskem*, ki jo je Kemperlova spisala v soavtorstvu z Luko Vidmarjem (2014, 187).

⁶ Šerbeljev članek iz leta 1977 (1977, 109–133) predstavlja del njegove diplomske naloge (1974), leta 1978/1979 je objavil katalog umetnikovih del (1979, 81–113), v drugi polovici 80. in na začetku 90. let je spisal krajša gesla za jugoslovansko (1985, 623–624) in slovensko enciklopedijo (1988, 1) ter biografski leksikon (1991, 782–783), ključen pa je katalog razstave v Narodni galeriji (1991). Glej tudi Mesesnel 1923, 78; Stele 1924, 70; 76; Steska 1927, 93–100; Stele 1949, 81; 139; Cevc 1956, 14; 27–28; Dobida 1957, 11; 14; 27–28; Horvat 1959, 598–599; *Barok na Slovenskem* 1961, 24; Cevc 1966, 138; Menaše 1971, 347–348; Lisac 1974, 172–175.

Slika 1: Romarska podobica Sladke Gore (vir: zasebna zbirka romarskih podobic g. Janeza Mavriča, Gornji Grad).⁷

2. **Legenda o nastanku sladkogorske romarske cerkve**

Legenda o nastanku romarskega središča na Sladki Gori je zapisana v župnijski kroniki, kjer pa je pisec pripomnil, da ne gre za listinsko izpričan dogodek, temveč ustno izročilo. Slednje pravi, da so se romanja začela leta 1738, ko so v kotanji nad vasjo, ki se imenuje ‚Najdeliše‘, odkrili najdbo, ki je sprožila množična zbiranja pri prvotni sladkogorski cerkvi sv. Marjete. Ni sicer navedeno, za kakšno odkritje je šlo. Kronika omenja še obstoj stranskega oltarja Marijinega brezmadežnega spočetja v Marjetini cerkvi, ni pa znano, ali je bil postavljen v času omenjenega odkritja ali že prej. Ambiciozni lemberški župnik Janez Mikec naj bi prav ob tem oltarju ustanovil kongregacijo Marijinega brezmadežnega spočetja, in sicer že leta 1741, ko dogma o Marijinem brezmadežnem spočetju sicer še ni bila razglašena (1854). V kongregacijo naj bi že v prvem letu vstopilo več kot 5000 članov. Med letoma 1741 in 1745 je pri romarski cerkvi pomagalo pet zunanjih duhovnikov. Ker je bilo romarjev vsako leto več, je Mikec leta 1744 začel gradnjo nove Marijine cerkve. Posvečena je bila 25. julija 1754, posvetil pa jo je goriški nadškof Karel Mihael Attems (ŽAŠ, Gedenkbuch der Pfarre Maria Sessenberg 1334–1888). Omenjeni oltar iz Marjetine cerkve – kakor tudi sama cerkev, z izjemo njenega zvonika – danes ni več ohranjen.

⁷ Gospodu Janezu Mavriču se zahvaljujem, da mi je razkazal svojo obsežno zbirko romarskih podobic.

Slika 2: *Freskantska poslikava na korni balustradi, kjer naj bi bil upodobljen Janez Mikec (vir: osebni arhiv).*

3. Župnika Mikca in njuno delovanje

V obravnavah nekdanje lemerške župnije in s tem sladkogorske cerkve se je do sedaj omenjalo le župnika Janeza Mikca. O njegovem predhodniku, prav tako Mikcu, ni bilo govora, čeprav je njegovo ime omenjeno v kroniki, deloma pa tudi v dosedanjih interpretacijah fresk – natančneje, v opisih (ne več ohranjenega) zapisa kratic na korni balustradi, česar raziskovalci sicer niso posebej argumentirali, temveč le zaključili, da je govora o Janezu Mikcu.

Slednjemu so pisci vselej pripisovali tako naročilo cerkve in njene opreme kot tudi vzpostavitev kongregacije Marijinega brezmadežnega spočetja, čeprav to nikoli ni bilo listinsko dokazano. Kot dokaz o naročilu gradnje cerkve se je razumel opis ustnega izročila v kroniki in danes ne več razviden zapis na freskah, pa tudi časovni kontekst, ki je sovpadal z uradnim delovanjem Janeza Mikca v župniji v letih 1733–1760. Podobno velja za oba druga omenjena pripisa – vzpostavitev kongregacije in naročilo opreme, tudi Cebejeve konveksne slike. Kongregacija naj bi bila ustanovljena leta 1741, slika pa je datirana v leto 1761 – torej leto po tem, ko je Mikec uradno prenehal opravljati funkcijo župnika. Znano je, da je kljub temu še bil dejaven v župniji in tudi maševal na takrat podružnični cerkvi na Sladki Gori.⁸

⁸ Glej prepis korespondence med Mikcem in Karlom Mihaelom Attemsom (ŽAŠ, Gedenkbuch der Pfarre Maria Sessenberg 1334–1888, 42–44). V pismih imenujeta Marijino cerkev po nekdanjem patronatu sv. Marjete.

Že samo ime oziroma oseba Mikca vzbuja precej nejasnosti in vprašanj. O domnevno njegovih zapisanih kraticah je v članku o Jelovškovih freskah pisal Stane Mikuž (1940, 544–602). Po njegovem mnenju uprizarja srednji freskantski prizor na korni balustradi dogovor za zidavo Marijine cerkve, upodobljen pa je tudi župnik Mikec, ki je od nekega moža (verjetno graškega gubernatorja) prejel listino. Ta je upodobljena pred župnikom na tleh, na njej pa je bil nekoč razviden latinski napis, ki sicer že v Mikuževem času skoraj ni bil več ohranjen. Kljub temu je ta kratice razbral oziroma sklepal, da je zapisano:

»M(ikez) G(eorgius)? I(oannes). P(arochus). L(embergensis)?«
(Mikuž 1940, 549)

Omenjeni neohranjeni zapis je opisal tudi Stele, in sicer v obliki »*M G J P L*«, torej *Mikez Georgius (?) Joannes Parochus Lembergensis* (ZRC SAZU, UIFS, Steletovi terenski zapiski XXVIA 1960, 13).

Razumevanje zapisa se razlikuje že pri obeh raziskovalcih. Mikuž je v svojem besedilu sicer pripomnil, da je zapis slabše ohranjen, pri tem pa še posebej izpostavil črko G. Iz restavratorske dokumentacije lahko razberemo, da so bile freske na korni balustradi slabo vidne že leta 1939. Kot je zapisal France Mesesnel, so freske oprali in jih pri tem preveč zdrgnili (Zapiski Franceta Mesesnela 1939, 13). Obe različici zapisa so kasnejši pisci nekritično povzemali. Ob pregledu arhivskega gradiva se je izkazalo, da župnika z imenom Janez Jurij Mikec v lemberški oziroma kasnejši sladkogorski župniji ni bilo, drži pa, da sta bila prisotna dva Mikca – prvi od leta 1705 do 1736 in drugi od leta 1733 do 1760 (neuradno do smrti leta 1765). Njuni imeni sta bili Jurij oziroma Gregor Mikec in Janez Mikec. O medsebojni rodbinski navezavi zasledimo zapis v kroniki, ki pravi, da je bil Janez Jurijev nečak (ŽAŠ, Gedenkbuch der Pfarre Maria Sessenberg 1334–1888, 5).

O prvem je znanih le nekaj fragmentov. Njegovo celotno ime se glasi Jurij ali Gregor Martin Mikec (*Georgius* ali *Gregorius Martinus Mikez*).⁹ Od leta 1702 do 1704 je kot kaplan služil v Središču.¹⁰ V župniji Lemberg je služboval od 13. aprila 1705 do 16. septembra 1736. Umril je prav takrat na Sladki Gori, star 72 let¹¹ – od tod lahko sklepamo, da se je rodil leta 1664.¹² Leta 1713 se je vpisal v mengeško duhovniško bratovščino sv. Mihaela.¹³ Leta 1693 lahko njegovo ime zasledimo v

⁹ V arhivskih zapisih se enakovredno pojavljata obe različici zapisa.

¹⁰ V Slekovčevi kartoteki so pod številko 1906 zapisani podatki, povzeti iz dekanjskega šematizma, in dodaten podatek o kaplanskem delu (PAM, X1537/002/006, Digitalizati kartoteke: duhovniki 18. stoletje (2016), št. 1906).

¹¹ Mrliške knjige za obdobje okoli tega leta nisem zasledila. Podatki so zabeleženi v dekanjskem šematizmu: »Admodum Rdus Nobilis Excellens ac Doctissimus Dnus Georgius Martinus Mikez, A: A: L: et Phliæ Magister, et Parochus. Electus ob Ill' mo D'no Comite Raymundo De Lantheri 21 Martij 1705 Confirmatus (et Instalatus) vero a R: D: Michaele Tschandig Commissario 13 Aprilis dicti Anni. obiit 16 7bris 1736 ætatis 72 Annorum.« (NŠAM, Dekanijski šematizmi, šk. 1, Alte Dekanate, D VI – Šmarje pri Jelšah, Sladka Gora, Cathalogus D. D. Parochorum et Cooperatorum [...], 4)

¹² Njegovega izvornega kraja ni mogoče zaslediti nikjer. Ker gre za osebo iz iste rodbine, v katero je spadal Janez Mikec, sem preverila žalske krstne knjige, kjer je vpisan slednji, Jurija pa v njih nisem zasledila.

¹³ »Adm Rdus Dnus Gregorius Martinus Mikez, parochus in Lemberg.« (Duhovniška bratovščina sv. Mi-

matrikah graške univerze, ko se je v sklopu višjih filozofskih študij (*studia superiora*) vpisal v prvi letnik logike (*Logici*).¹⁴ Kje oziroma ali je študij nadaljeval in dokončal, ni znano.

O drugem Mikcu je ohranjenih precej več arhivskih podatkov. Imenoval se je Janez Krstnik Mikec (*Joannes (Ioannes) Baptista Mikez*). Krščen je bil 12. junija 1705¹⁵ v Galiciji (Žalec).¹⁶ Leta 1723 je bil zabeležen v graških matrikah kot učenec drugega gimnazijskega razreda (*studia inferiora*) poetike (*Ex Poesi*),¹⁷ promoviran pa je bil v dveh letih, in sicer 1726¹⁸ in 1727.¹⁹ Iz zapisa zadnjega izvemo tudi, da je bil nekdanji gojenec kolegija Družbe Jezusove nadvojvode Ernesta v Jurkloštru in branilec univerze.²⁰ Ali je študij nadaljeval z višješolskimi kurzi (*studia superiora*), ni znano.

Sprva je služboval v Teharju pri Celju, 19. januarja 1733 je bil imenovan za kaplana²¹ in nato 17. marca 1737 še za župnika lemerške župnije,²² h kateri je Sladka Gora spadala vse do leta 1786, ko je prišlo do prenosa sedeža župnije. Leta 1741 naj bi na Sladki Gori ustanovil Marijino kongregacijo (ŽAŠ, Gedenkbuch der Pfarre Maria Sessenberg 1334–1888, 3–4). 1744 se je vpisal v duhovniško bratovščino sv. Mihaela v Mengšu.²³ Poklic župnika je uradno zaključil 23. julija 1760, a

haela v Mengšu (Od leta 1667 do 1799) 1894, 415) Za podatke o vpisu v mengeško združbo se zahvaljujem dr. Lilijani Žnidaršič Golec.

¹⁴ »Georgius Martinus Mikiz, Styrys.« (Andritsch 1987, 128) Za več o jezuitski ureditvi študija glej Kalan 2009, 131–149.

¹⁵ Doslej smo poznali napačno letnico rojstva – 1709 (Ratajc 2004, 70).

¹⁶ »12 Junius 1705. Joannes Baptista filius legitimus Joannis Mikiz et Helena ingalium baptizatus e' a me Casparo Pirich patrinis assistentibus Jacobo Skargihl et d'na Maria Magdalena Alzin.« (NŠAM, Žalec, Rojstna matična knjiga 1702–1767, 16)

¹⁷ »Mikhez Joannes, Civis, Styrys, Saxenfeldtensis.« (Andritsch 2002, 70)

¹⁸ »Joannes MIKEZ, Civis Styrys Saxenfeldensis.« (Mairold in Golob 2013, 189)

¹⁹ »Rev. D. Joannes MIKEZ, Civis Styrys Saxenfeldensis, ex Arch-Duc. S. J. Conv. Coll. Alumnus Ernestiano-Gyriensis, Def. Univ.« (Mairold in Golob 2013, 202)

²⁰ Dr. Alešu Mavru in dr. Polonci Vidmar se zahvaljujem za pomoč pri razvozanju latinskih krajšav.

²¹ »Joannes Mikez A: A: et Phliæ Magister natione Styrys Saxenfeldensis Districtus Sitticensis, Anno præterito tanquam Supernumerarius in Tiecher pro Curao'aoom Sitticij approbatus, et pro Cooperatore a' D: Parocho Lembergensi Susceptus ac a' me. confirmatus die 19 Januarij 1733.« (NŠAM, Dekanijski šematizmi, šk. 1, Alte Dekanate, D VI – Šmarje pri Jelšah, Sladka Gora, Cathalogus D. D. Parochorum et Cooperatorum [...], 11)

²² »Joannes Mikez, A: A: L: et Phliæ Magister, Parochus Lembergi installatus 17 Martij Anno 1737: est natione Styrys Saxenfeldensis Subdistricta Sitticensi, ætatis 31 An: Ordinatus Græcij at Alumnus Gyriensis ad omnes, ad Indultum Pontificiū Anno 1729.

Poniculensis absoluit Theologiam Speculatiuam Græcij.

Samariensis absolutus Cosista et in secundum Annum Auditor Theologiæ Græcij.

Sibicensis absoluit Philosophiam Labaci, et in tertium Annum auditor Casuum Viennæ.

Lembergensi absolutus Theologus Græcij. Sequuntur Cooperatores, et Supernumerarij in Styria.« (NŠAM, Dekanijski šematizmi, šk. 1, Alte Dekanate, D VI – Šmarje pri Jelšah, Sladka Gora, Cathalogus D. D. Parochorum et Cooperatorum [...], 35)

Kot v primeru Jurija Mikca najdemo prepis podatkov o Janezu Krstniku Mikcu iz dekanijskega šematizma tudi v Slekovčevi kartoteki pod številka 1891 in 1905 (PAM, X1537/002/006, Digitalizati kartoteke: duhovniki 18. stoletje (2016), št. 1891, 1905).

²³ »D. Joannes Bapt. Mikez, Parochus Lembergi.« (Duhovniška bratovščina sv. Mihaela v Mengšu (Od leta 1667 do 1799) 1894, 432) Dr. Lilijani Žnidaršič Golec se zahvaljujem tudi za ta posredovani podatek; glej tudi Žnidaršič Golec 2019, 48–49.

Slika 3: Poslikava in grob Janeza Krstnika Mikca (vir: osebni arhiv).

je še kljub temu maševal.²⁴ Umril je 21. junija 1765 na Sladki Gori, pokopan pa je pred glavnim portalom pod pevskim korom.²⁵

Zaradi nejasnosti z zapisom kratic imena na freski ostaja odprta možnost, da je dovoljenje za gradnjo nove cerkve pridobil ali pa se zanj vsaj dogovarjal že prvi Mikec, tj. Jurij oziroma Gregor Martin Mikec, ki je umrl 16. septembra 1736, ureničil pa jo je nato Janez Krstnik Mikec.

4. Vprašanja o sladkogorski Marijini kongregaciji brezmadežnega spočetja

Kot že omenjeno, naj bi Janez Krstnik Mikec leta 1741 ustanovil Marijino kongregacijo²⁶ brezmadežnega spočetja ali *Congregatio Immaculatæ Conceptionis B. M. V.* (ŽAŠ, Gedenkbuch der Pfarre Maria Sessenberg 1334–1888). Kljub dosedANJI neraziskanosti ali pomanjkanju oziroma neohranjenosti virov o tej združbi lahko sedaj povsem gotovo zatrdimo, da je delovala na Sladki Gori. Nadškofijski arhiv v Mariboru namreč hrani drugo knjigo popisa članov te družbe, katere obstoj doslej še ni bil dokazan (NŠAM, Župnijski arhivi, Sladka Gora, CONTINUATIO ALBI MARIANI inc(h)oati Anno Domini MDCC LII).²⁷ Njen obstoj potrjuje tudi na novo odkriti dekanijski šematizem, kjer je omenjeno le poimenovanje kongregacije, o ustanovitelju ali datumu ustanovitve pa ni govora (NŠAM, Dekanijski šematizmi, šk. 1, Alte Dekanate, D VI – Šmarje pri Jelšah, Sladka Gora, Cathalogus D. D. Parochorum et Cooperatorum, 54). Je pa to zapisano v župnijski kroniki, po čemer lahko sklepamo, da je pisec še v letu, ko je kroniko začel pisati, imel na voljo prvi del popisa članov kongregacije (ŽAŠ, Gedenkbuch der Pfarre Maria Sessenberg 1334–1888, 46). Enake podatke omenja tudi Kovačič v *Zgodovini Lavantinske škofije* (1928), a brez navedenih virov – sklepamo lahko, da jih je pridobil iz kronike. Zapisal je, da so prav zaradi češčenja Marijinega brezmadežnega spočetja zgradili sedanjo sladkogorsko cerkev, češčenje pa naj bi vzniknilo že v času nekdanje Marjetine cerkve (Kovačič 1928, 293).

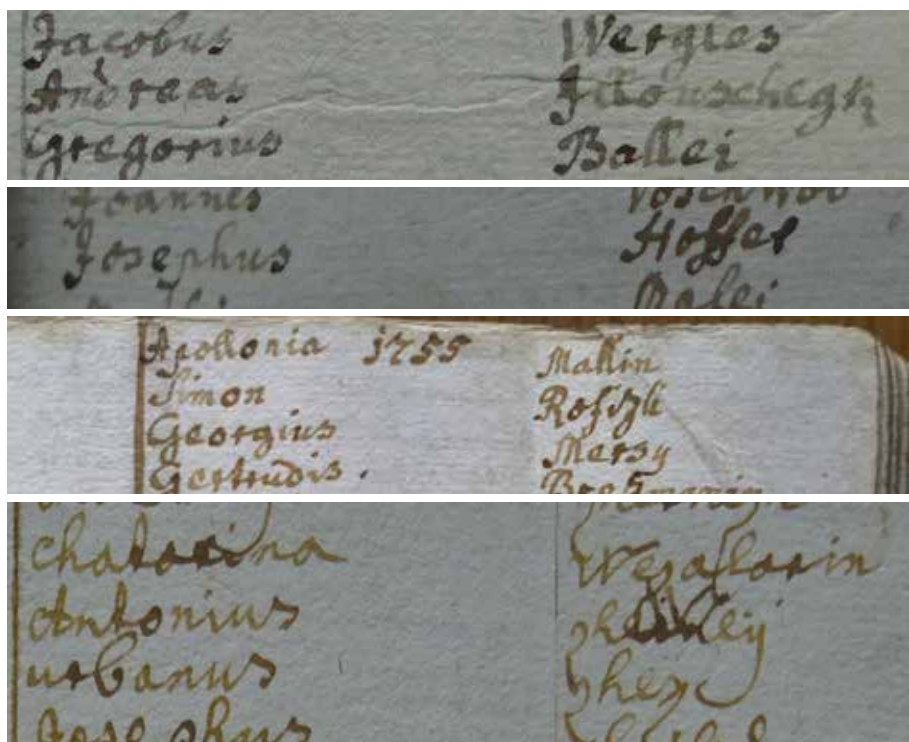
Z odkritjem popisa članov kongregacije lahko dokažemo ali vsaj nakažemo še nekatere druge podatke o cerkvi. Pri izvršitvi freskantskih del je s Francem Jelovškom sodeloval njegov sin Andrej, ki se je vpisal v Marijino kongregacijo leta 1752 (*Andreas Illouschegk*). Naslednje leto, 1753, zasledimo vpisanega arhitekta cerkve,

²⁴ Glej op. 8.

²⁵ »Ese Dulci Monte
Die 21 Junij pie in D'no objit A: R: D: Joannes baptista Mikez Parochus Emeritus Ss: Sacramentis munitus (ætatis suæ 59 Annoum) Sepultus in Dulci Monte penes Magnam portam per A: Rd'um Dn'um Archiparochum Paulum Drolz a S: Cruce Comitantibus alijs 7 Di Sacerdotibus 23 Junij 765.« (NŠAM, Sladka Gora, Mrliška matična knjiga 1745–1784, 92)

²⁶ Têrmin ‚kongregacija‘ (*congregatio*) se večkrat meša z izrazom ‚bratovščina‘ (*confraternitas*). Pri slednjem gre za združenje z določeno posebno skupno značilnostjo (oblačilo, dejavnost, nazor itd.), medtem ko kongregacije takih skupnih posebnosti nimajo, posamezniki imajo pri usmerjanju delovanja družbe več moči – te pa so tudi precej bolj svobodne, kar je prispevalo k njihovi popularizaciji (Bizant 1998, 137).

²⁷ Zahvaljujem se mag. Lilijani Urlep iz NŠAM, ki je omenjeno knjigo odkrila.

Slika 4: Izrezi popisa članov sladkogorske kongregacije: Andrej Jelovšek, Jožef Hofer, Jurij Mersi, Anton Cebej (vir: NŠAM, Župnijski arhivi, Sladka Gora, CONTINUATIO ALBI MARIANI inc(h)oati Anno Domini MDCC LII).

Jožefa Hoferja (*Josephus Hoffer*), pa tudi Ano Marijo Jelovšek (*Anna Maria Illouschekin*), ki je bila vdova podobarja Jakoba Gabra in druga žena Franca Jelovška. Istega leta sta vpisani imeni Gregorja in Janeza Mikca (Miheza/Mikeza?; *Gregorius Michezh*, *Joannus Mikez*), kar lahko pomeni, da ustanovitelj kongregacije ni bil župnik Janez Mikec – povsem mogoče pa lahko gre v tem primeru za Mikca, ki nista v nikakršni povezavi z omenjenima župnikoma, ki sta službovala v župniji Lemberg.²⁸ Leta 1755 se je v družbo vpisal kipar in rezbar Janez Jurij Mersi (*Georgius Mersy*), leta 1760 (leto pred izvršitvijo slikarskega naročila) pa tudi slikar in freskant Anton Cebej (*Antonius Zhewey*).

Ta obsežen popis je naslovljen *CONTINUATIO ALBI MARIANI inc(h)oati Anno Domini MDCC LII*; začena se z letom 1752 in končuje z letom 1781 – dve leti pred odlokom Jožefa II., ki je tovrstna cerkvena združenja ukinil (za Marijine kongregacije je cesar izdal posebno prepoved, saj se te niso štete med bratovščine) (Bizant 1998, 141; 149). Nato so kongregacijo ponovno obudili in nadaljevali s popisom od leta 1790 do 1879. Popis vključuje le imena in priimke članov, ki niso razvrščeni po abecednem redu; redke in predvsem kasnejše so izjeme s pripisom, da gre

²⁸ Gregor ali Jurij Mikec je umrl že pred tem letom, pri vpisu *Gregoriusa* gre tako gotovo za drugo osebo, vprašanje pripadnosti rodu pa ostaja odprto.

Slika 5: *Popis članov sladkogorske kongregacije Marijinega brezmadežnega spočetja (vir: NŠAM, Župnijski arhivi, Sladka Gora, CONTINUATIO ALBI MARIANI inc(h)oati Anno Domini MDCC LII).*

za vpis duhovnika. V knjigi ni podatkov o morebitnih izstopih članov, ob vsakem zaključku leta pa je zapisano število vpisov za tekoče leto.²⁹ Pred začetkom vpisovanja članov leta 1791 je pisec zapisal nagovor z nekaj besedami o čaščenju Marije. Nato sledi krajši popis, ki je ločen po spolu. Kongregacija je bila v obdobju popisa odprta tudi za ženske; slednje je bilo od leta 1751 uradno omogočeno z odlokom papeža Benedikta XIV. (146). Knjiga nima paginacije, kar obdelovanje tako obsežnega popisa nekoliko otežuje. Na koncu popisa sledi kar nekaj praznih lističev, ki niso bili uporabljeni (zaradi morebitnega prenehanja delovanja družbe). Knjiga je vezana v rjavo usnje, ki je na platnicah potiskano z reliefnimi geometrijskimi vzorci in rastlinsko ornamentiko. Notranje strani platnic so obarvane vijolično in okrašene z ornamentalnim vzorcem. Znotraj popisa ni zaslediti ilustracij.

Pri obravnavi sladkogorskega vira se moramo zavedati, da v tem primeru ni šlo za klasično kongregacijo ali bratovščino, kjer bi člani imeli redne sestanke in opravljali razne zadolžitve, temveč za »romarsko« različico, ki je bila precej bolj množična od običajnih (na leto se je vpisalo tudi do nekaj tisoč članov). Oseba se je vpisala, verjetno tudi nekaj darovala – s tem pa je bila njena vloga (bolj ali manj) zaključena.

5. O Cebejevi konveksni sliki

Vpis slikarja Antona Cebeja v sladkogorsko kongregacijsko knjigo leto pred izvršitvijo dela dokazuje, da je prostor cerkve natančno poznal in vedel, kje bo locirana njegova slika. Ali je bila izdelava konveksno oblikovane podobe njegova ideja, ni znano – vsekakor pa sedaj vemo, da je bila konveksna forma izbrana primarno. Slednje dokazujejo ikonografija, ki se ujema s širšim ikonografskim programom prostora, že omenjena prisotnost slikarja v sami cerkvi pred izvršitvijo dela, pa tudi

²⁹ Seštevkam lahko sledimo tudi sproti po straneh, kjer se na spodnjem robu sešteti vpisi na dotični strani in seštevku tistega leta do dotične strani.

Slika 7: Marijina romarska cerkev na Sladki Gori, pogled proti prezbiteriju (vir: osebni arhiv).

velikost slike, ki povsem pristaja med pilastra – s tem pa je dokazana tudi teza, da je to mesto njena prvotna lokacija.

Cebej³⁰ – slikar oljnih podob in fresk, eden izmed štirih glavnih predstavnikov poznobaročnega slikarstva na Kranjskem³¹ – je v svojem najbolj plodnem obdobju, leta 1761 (Šerbelj 1991, 16), naslikal podobo *Marijin sprejem v nebesih*.³² Velja za slikarjevo figuralno najboljše delo,³³ ki nam lahko služi kot korpus svetih oseb, njegova posebnost pa je tudi sama forma. Prav forma, kvalitetna izvedba in kompleksno formirana vsebina to delo v našem umetnostnem prostoru umeščajo na posebno mesto – kljub temu je bilo v literaturi obravnavano zelo redko, predvsem pa zelo skopo.

Doslej so pisci omenjali, da je bila slika izdelana za natančno določeno mesto v cerkvi, in sicer v konveksni formi, niso pa tega dokazali. Njena izbočena oblika namreč ni zadosten dokaz, da je slikar o takšni formi razmišljal že primarno,³⁴ še

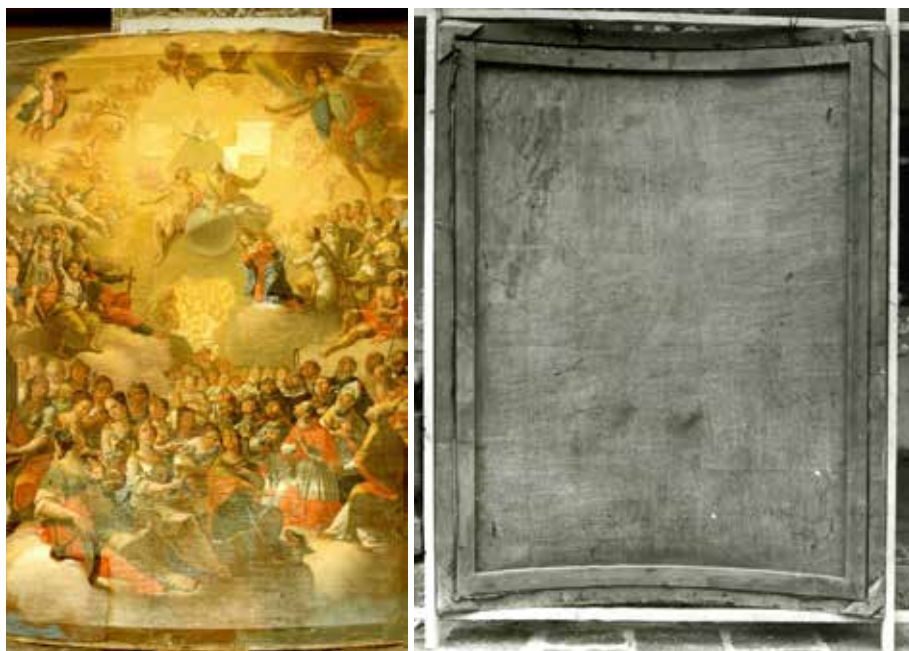
³⁰ Za več o avtorju glej op. 6.

³¹ Ob Cebeju (1722–po 1774) še Valentin Metzinger (1699–1759), Franc Jelovšek (1700–1764) in Fortunat Bergant (1721–1769) (Stele 1924, 80).

³² Naslov slike se je ustalil šele z Menašejevim monografskim delom o Marjinih upodobitvah (Menaše 1994, 277), pred tem pa ga v besedilih zasledimo v različnih variantah (npr. *Vsi svetniki, Marija, sv. Trojica in svetniki* ipd.).

³³ Edina figuralno podobno obsežna doslej znana Cebejeva slika je oltarna podoba *Vsi svetniki častijo sv. Trojico* v podružnični cerkvi sv. Kozme in Damijana v Malovšah pri Črničah, vendar pa je na njej mogoče identificirati precej manj oseb, saj je večina brez naslikanih atributov.

³⁴ Slike na platnu so lahko primarno izdelane kot ravne in platno šele kasneje pritrdijo na zaobljen okvir oziroma nosilno ploščo ter s tem dosežejo konveksno obliko.

Slika 8: *Cebejeva slika Marijin sprejem v nebesih pred restavriranjem, sprednja in hrbtna stran (vir: ZVKDS Ljubljana, RC, Oddelek za dokumentacijo in knjižnica, Sladka Gora, A. Cebej: Vsi svetniki 1989).*

manj poznal cerkveno notranjost ali bil tam celo prisoten. Vsekakor pa se umetniško delo skoraj povsem prilaga površini in je tudi v popolni simbiozi s cerkveno notranjščino. Umeščeno je namreč na prav tako konveksno oblikovani slop pred prezbiterijem nasproti prižnice. Meri 138 x 182 cm (Šerbelj 1991, 78) in je zaradi prvotne nosilne plošče (oziroma njenega manka) med primeri doslej znanih evropskih konveksnih slik prava izjema.³⁵ Platno je bilo prvotno napeto le na upognjen podokvir brez nosilne plošče, zaradi česar je prišlo do poškodb – ob robovih se je namreč precej raztegnilo in začelo gubati, kar je bilo še posebej razvidno na zgornjem delu slike. Med letoma 1988 in 1989 so sliko zaradi načrtovane razstave v Narodni galeriji (Benedik 1989, 359–360) pod vodstvom Mihe Pirnata prvič restavrirali v Restavratorskem centru.³⁶ Okvir slike je sestavljen iz preprostega obodnega dela, vsako stranico pa krasi bogato rezljano in pozlačeno ornamentalno okras-

³⁵ Sven Van Dorst je do leta 2012 odkril 24 konveksnih slik (Dorst 2013), poznane so mi še obravnavana sladkogorska, štirje primeri iz samostanske cerkve v Vorauu, vsaj šest velikih oltarnih slik in štiri manjše v cerkvi Marijinega vnebovzetja v Chełmnu na Poljskem (kolegici Karin Požin se zahvaljujem za namig o štirih vorauskih primerih in primeru slike sv. Valentina v Chełmnu), en primer v cerkvi sv. Antona Padovanskega v Kuźnici prav tako na Poljskem in dva primera iz belgijske cerkve sv. Bava v Zelliku.

³⁶ Sliko so zdravili z vlaženjem hrbtni strani in napanjanjem na ravno ploskev. S hrbtni strani so jo konservirali s smolnato voščeno maso, s katero so jo tudi prilepili na novo laneno podlago. Obstoječi podokvir so okrepili z dvema v obliki loka prirezanima letvama in na teh ukrivljeno lesenitno ploščo (ZVKDS Ljubljana, RC, Oddelek za dokumentacijo in knjižnica, Sladka Gora, A. Cebej: Vsi svetniki 1989, Miha Pirnat, Poročilo o restavriranju slike).

je.³⁷

Pri umestitvi dela v cerkveni interier so razvidna hierarhična načela, ki so jih začeli še posebej poudarjati po tridentinskem koncilu (1545–1563)³⁸ – dispozicijo cerkvene opreme so podrejali hierarhiji svetega. Podoba je izobešana na ‚ženski‘ oziroma evangelijski strani ladje, ki velja za častnejšo od ‚moške‘ oziroma listne ali epistelske strani (Lavrič 2011, 338). Kljub temu da slika ladjo že delno uvaja k prezbitერიju, torej k najsvetejšemu prostoru v cerkvi, je usmerjena k vernikom, tudi iz njene ikonografije pa je jasno, da je namenjena prav za njihovo poglobljanje vere.

Motiv Cebejeve podobe je v likovni umetnosti večkrat predstavljen le kot del bolj priljubljenih motivov, kot so Marijino vnebovzetje in kronanje, redkeje pa kot ločen motiv Sprejema v nebesih. Upodobitve tega so nastale na osnovi literarnih virov, zlasti Marijinih življenjepisov, ki opisujejo, s kakšno radostjo so angelski zbori, sv. Trojica, apostoli, mučenci in drugi sprejeli Marijo v nebesih (De Voragine 1975; Rückert 1853; Mlinarič 1977). V delu *Legenda aurea* je v odlomku *Homilij škofa in mučenca Gerarda* zapisan njegov opis tega dogodka (Menaše 1994, 268, 277–278):

»[H]odie virginem beatam coeli susceperunt laetanter, angeli gaudendo, archangeli jubilando, throni exaltando, dominationes psallendo, principatus harmonisando, potestates citharisando, cherubin et seraphin hymnizando atque ad supernum majestatis divinæ tribunal ducendo. Tertio honorabiliter, quia ipse Jesus et totus militiæ coelestis exercitus eidem obviam venit.« (De Voragine 1850, 512)

Menaše meni, da motiv sicer najučinkoviteje prikazujejo velike freskantske upodobitve, kot najkvalitetnejšo izvedbo pa izpostavlja prav sladkogorsko oljno sliko. Ob celovitih prikazih tega motiva, kjer so navzoče množice svetih oseb, poznamo tudi reducirano obliko, kjer sta kot akterja prisotna le Marija in sv. Trojica (18. in 19. stoletje) (Menaše 1994, 268; 277–278). Cebej je v sladkogorskem primeru uporabil prvo različico, saj je glavnemu motivu dodal številčno svetniško spremljavo, ki jo je razvrstil v skupine in s tem ustvaril nadvse zanimivo kompozicijo.

Sliko lahko ikonografsko razdelimo na tri dele.³⁹ Zgornji plan zavzemajo tri operutničene angelske glavice, angeli in putti ter sv. Trojica, ki je postavljena v središče in uvaja pogled v srednji plan. Celotna kompozicija angelskih gruč je oblikovana v

³⁷ Okvir je leta 1990 restavriral Sandor Huzsar (Šerbelj 1991, 78).

³⁸ Za več o tridentinskem koncilu glej Jedin 1949–1975. O pravilih, ki so se nanašala na sakralno umetnost, glej tudi Cvetnić 2007, 22–23; 52; Lavrič 2007, 53.

³⁹ Za primerjavo glej freskantsko upodobitev *Marijin sprejem v nebesih* iz leta 1769, cerkev sv. Križa, Gorenje Dole pri Škocjanu na Dolenjskem; grafiki Philippa Andreasa Kiliana in Martina Engelbrechta, *FEST. OMNIUM SANCTORIUM* in neznanega avtorja, *Vsi sveti v nebesih*, 1734 (Versammlung aller Heiligen im Himmel (Allerheiligen) 1734); oljno podobo *Vsi svetniki* iz cerkve Vseh svetih v Váhovcch, Slovaška ipd.

sv. Trojica	1 Bog Oče	16 sv. Janez	31 sv. Gregor Veliki
	2 Sin (Jezus Kristus)	17 sv. Jakob starejši	32 sv. Avguštin
	3 sv. Duh	18 sv. Jakob mlajši	33 sv. Ambrož
4 Marija	19 neidentificiran apostol	34 sv. Hieronim	
5 sv. Jožef	20 sv. Tomaž	35 sv. Anton Padovanski	
6 sv. Janez Krstnik	21 sv. Simon	36 sv. Dominik	
7 kralj David	22 sv. Marjeta	37 sv. Frančišek Asiški	
8 Melkizedek	23 sv. Barbara	38 sv. Anton Puščavnik	
9 Abraham	24 sv. Katarina	39 sv. Ignacij Lojolski	
10 Mojzes	25 sv. Doroteja	40 sv. Frančišek Ksaver	
11 Adam	26 sv. Lucija	41 sv. Izidor	
12 Eva	27 sv. Neža	42 sv. Karel Boromejski	
13 sv. Peter	28 sv. Cecilija	43 sv. Frančišek Saleški	
14 sv. Pavel	29 sv. Apolonija	44 viteški svetnik	
15 sv. Andrej	30 sv. Uršula	45 sv. Leopold	

Slika 9: Identifikacija naslikanih svetih oseb z legendo (vir: osebni arhiv).

obliki krožnice okoli sv. Trojice, ki je s tem še močnejše poudarjena. Na tem delu slike prevladuje zlato-rumen kolorit, ki označuje najsvetejšo nebeško atmosfero. V srednji plan je slikar na gledalčevi desni strani umestil osebe Stare zaveze, proti središču je izpostavil Marijo in na levi strani osebe iz Nove zaveze, natančneje dvanajst apostolov. Marija v pokleku vidno ganjena pogleduje navzdol proti množici, ki je zavrta vanjo in jo časti. Dlani ima sklenjene na prsih, kar kaže na njeno ponižnost, nad njo pa je naslikan zvezdni nimb. Tega lahko povežemo s protireformacijskim poudarkom njene brezmadežnosti.⁴⁰ V kompoziciji slike zavzema Marija izpostavljeno mesto pod Bogom Očetom, slikar pa je njeno osrednjo vlogo poudaril tudi z delno osamitvijo figure in barvami – s tradicionalnim izborom modre in rdeče, ki se skupaj na poslikavi ne ponovita nikjer drugje. Za Marijo sledi v pokleku sv. Jožef, ki ji podarja lilijo, simbol čistosti, in skupina starozaveznih oseb s sv. Janezom Krstnikom na čelu. Ob njem je kralj David z liro, za njim Abraham in Melkizedek⁴¹ ter Mojzes. V ozadju se vije množica figur, izmed katerih lahko identificiramo le še Adama in Evo, ki sta naslikana za Mojzesom. Na nasprotni strani je slikar upodobil dvanajst apostolov, ki kot oznanjevalci Jezusove besede simbolično zavzemajo njegovo desno stran. Med njimi v ospredju prepoznamo sv. Petra in Pavla, za njima pa sledijo še sv. Andrej, sv. Janez, sv. Jakob starejši in mlajši, sv. Tomaž in v ozadju sv. Simon ter preostali, ki nimajo razvidnih atributov. Sv. Peter, ki je na čelu te apostolske skupine, z gesto nakazuje proti sv. Trojici. Za apostoli je Cebej v ozadje naslikal zbor mučencev in mučenic, ki jih ne moremo posamezno identificirati. V spodnjem planu sledijo na desni moške svete osebe in nekoliko pred njimi na levi ženske. Svetnice in mučenice so zbrane pod skupino apostolov. V ospredju je med njimi sv. Marjeta Antiohijska, zavetnica prvotne sladkogorske cerkve, ob njej sta posedeni še sv. Katarina Aleksandrijska in sv. Barbara. Kot večina ostalih prisotnih tudi one presunjeno zrejo v središče dogajanja. Na kolo sv. Katarine je slikar v nasprotju s svojimi zgodnejšimi deli zapisal datacijo in signaturo »Ant: Zebeÿ pinx: 1761:«.

Za omenjenimi svetnicami sledijo sv. Doroteja, sv. Lucija, sv. Neža, sv. Apolonija in ob orglah sv. Cecilija. Zadaj prepoznamo še sv. Uršulo s puščicami, pri ostalih pa ni razvidnih atributov. Na desni je spredaj med skupino moških figur v profilu naslikan sv. Gregor Veliki, za njim pa sledijo še preostali trije cerkveni očetje – sv. Ambrož, sv. Avguštín in nazadnje sv. Hieronim. Ob sv. Gregorju Velikem lahko identificiramo sv. Karla Boromejskega, ki je po tridentinskem koncilu začrtal smernice o gradnji in ureditvi cerkva (Borromeo 1577), ob njem pa njegovega sodobnika, Frančiška Saleškega. Povsem na levi je naslikan eden izmed avstrijskih zavetnikov, sv. Leopold z modelom cerkve,⁴² ob njem pa okronana figura, ki razen oklepa nima razvidnih atributov. Kdo je ta viteški svetnik, tako ostaja odprto vprašanje. Za fi-

⁴⁰ Na 5. seji koncila leta 1546 so obravnavali *Odlok o izvirnem grehu*, v katerega so dodali opombo o Marijini brezmadežnosti. Dogmo o Marijinem brezmadežnem spočetju je nato razglasil šele Pij IX. z bulo „Ineffabilis Deus“ leta 1854 (Strle 1997, 179–180, 272). O dogajanju v tistem času pri nas glej Turnšek 2006, 111–123.

⁴¹ Za pomoč pri identifikaciji Abrahama in Melkizedeka se zahvaljujem dr. Polonci Vidmar.

⁴² Mnogi ga na tej poslikavi in prav tako na glavnem oltarju sladkogorske cerkve zamenjujejo s sv. Henrikom II.

Slika 10: *Cebejev podpis in datacija (vir: osebni arhiv).*

gurami iz prve vrste so upodobljeni predstavniki različnih redov. V drugi vrsti sledijo sv. Anton Padovanski z lilijo, sv. Dominik in sv. Frančišek Asiški. Za sv. Antonom Padovanskim je sv. Anton Puščavnik, za njim sv. Frančišek Ksaver in sv. Ignacij Ljolski. Med vsemi naštetimi je izjema sv. Izidor (upodobljen ob sv. Antonu Puščavniku), zavetnik kmetov, ki ga je slikar umestil na poslikavo, da bi z njim slednjo približal okoliškim vernikom. Ti so bili tedaj večinoma kmetje in je bil tako prav ta svetnik njihov dobro znan zavetnik.

Pri obravnavi ikonografskega programa se zdi zanimivo dejstvo, da na sliki niso upodobljeni patroni vseh cerkva takratne župnije Lemberg – prisotni sta le zavetnici prejšnje in zdajšnje sladkogorske cerkve, sv. Marjeta in Marija.⁴³ To vprašanje so poudarjali skoraj vsi raziskovalci, ki so kdaj obravnavali to sliko, nikoli pa se na tem mestu niso dotaknili ne naročniškega vidika ne podrobnejše ikonografske analize. Prav (ne)upodobitev patronov bi lahko kazala, da je bila naročnica tega dela sladkogorska kongregacija oziroma njen vodja, domnevno Janez Mikec, in ne župnija oziroma sladkogorska cerkev. V procesu raziskovanja sicer nisem zasledila dokumenta, ki bi neizpodbitno potrdil, da je naročnica slike Marijina združba. V kroniki in preostalem gradivu omembe slike nisem zasledila, kar bi lahko pomenilo, da so jo evidentirali v inventarnem popisu kongregacije, ki še zaenkrat ni odkrit. Da inventarja družb ne bi pomešali s cerkvenim, je bilo namreč značilno, da so ga natančno popisovali v svojih lastnih inventarnih zapisnikih. Slabo ohranjenost gradiva družb je mogoče pojasniti tudi z jožefinskimi reformami, s katerimi je cesar

⁴³ Ob njima še sv. Miklavž, sv. Pankracij, sv. Mihael in sv. Benedikt.

med drugim ukinil bratovščine in kongregacije ter želel uničiti vse sledi njihovega delovanja (Ambrožič 2015, 55–56; 67). Morebiti pa so bili ti dokumenti izgubljeni v požaru, v katerem naj bi zgorele skoraj vse listine o zgodovini cerkve in župnije (Vakaj 1888, 30).

6. Sklep

Raziskovanje sladkogorske cerkve je dolgo stagniralo, pa čeprav gre za izredno kvalitetno pozno-baročno celostno umetnino ali *Gesamtkunstwerk*. Po odkritju novega arhivskega gradiva o cerkvi se kaže v njegovem raziskovanju velik potencial. Novoodkriti dokumenti nakazujejo, da teza o uničenju vseh v požaru ne drži, in je torej le vprašanje časa, kdaj bo ponovno odkrita kakšna listina, ki bo o tem spomeniku posredovala nova spoznanja – in morda sprožila diskusijo o njegovi vrednosti in ohranjanju v stroki in/ali med ljudmi.

Kratice

MK, INDOK – Ministrstvo za kulturo RS, Informacijsko-dokumentacijski center za dediščino.

NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor.

PAM – Pokrajinski arhiv Maribor.

ZRC SAZU, UIFS – Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanost in umetnost, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta.

ZVKDS, RC – Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Restavratorski center.

ŽAŠ – Župnijski arhiv Šmarje pri Jelšah.

Reference

Arhivski viri

NŠAM, Dekanijski šematizmi, šk. 1, Alte Dekanate, D VI – Šmarje pri Jelšah, Sladka Gora, Cathalogus D. D. Parochorum et Cooperatorum [...].

–, **Sladka Gora**, Mrliška matična knjiga 1745–1784.

–, **Žalec**, Rojstna matična knjiga 1702–1767.

–, **Župnijski arhivi, Sladka Gora**, CONTINUATIO ALBI MARIANI inc(h)oati Anno Domini MDCC LII.

MK, INDOK, Sladka Gora, Zapiski Franceta Mesesnela, III, 1939, 13.

PAM, X1537/002/006, Digitalizati kartoteke: duhovniki 18. stoletje (2016), št. 1891, 1905 in 1906. <http://www.siranet.si/detail.aspx?ID=1804739> (pridobljeno 18. 12. 2018).

ZVKDS, RC, Oddelek za dokumentacijo in knjižnica, Sladka Gora, A. Cebej: Vsi svetniki 1989, Miha Pirnat, Poročilo o restavriranju slike, 1989.

ZRC SAZU, UIFS, Steletovi terenski zapiski, LXXXI–XXVIA.

ŽAŠ, Gedenkbuch der Pfarre Maria Sessenberg 1334–1888.

Sekundarna literatura

Andritsch, Johann, ur. 1987. *Die Matrikeln der Universität Graz: 1663–1710*. Gradec: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt.

– – –. 2002. *Die Matrikeln der Universität Graz: 1711–1765*. Gradec: Akademische Druck- u.

Verlagsanstalt.

- Benedik, Valentin.** 1989. Poročila: Restavratorski center Slovenije. V: Iva Curk, ur. *Varstvo spomenikov: Revija za teorijo in prakso spomeniškega varstva*, 359–360. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine.
- Bizant, Milan.** 1998. Marijine kongregacije v ljubljanskem jezuitskem kolegiju. V: Vincenc Rajšp, ur. *Jezuitski kolegij v Ljubljani (1597–1773): zbornik razprav*, 137–156. Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.
- Borromeo, Carlo.** 1577. *Instructiones Fabricae Et Suppellectilis Ecclesiasticae*. Mediolani: Apud Pafificum Pontium.
- Cevc, Anica.** 1956. Cebej, Anton. V: Anto Babič, ur. *Enciklopedija Jugoslavije*. Zv. 2, 14–28. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ.
- Cevc, Emilijan.** 1966. *Slovenska umetnost*. Ljubljana: Glavni odbor Prešernove družbe.
- Curk, Jože.** 1967. *Topografsko gradivo*. Zv. 7, *Sakralni spomeniki na območju občine Šmarje pri Jelšah*. Celje: Zavod za spomeniško varstvo.
- Cvetnić, Sanja.** 2007. *Ikonografija nakon Trident-skog sabora i hrvatska likovna baština*. Zagreb: FF Press.
- De Voragine, Jacobus.** 1975. *Die Legenda aurea des Jacobus de Voragine*. Heidelberg: L. Schneider.
- . 1850. *Legenda aurea: Vulgo historia Lombardica dicta ad optimorum librorum fidem*. Leipzig: Librariae Arnoldianae.
- Dobida, Karel, ur.** 1957. *Umetnost baroka na Slovenskem*. Ljubljana: Narodna galerija.
- Dorst, Sven van.** 2013. Convex pillar paintings in church interiors: context, materials and conservation problem. CeROArt, št. 3. <https://ceroart.revues.org/3229> (pridobljeno 9. 5. 2016).
- Duhovniška bratovščina sv. Mihaela v Mengšu (Od leta 1667 do 1799).** 1894. V: Martin Pogačar, ur. *Zgodovinski zbornik*, 321–326. Ljubljana: Martin Pogačar.
- Hajnshek, Odilo.** 1971. *Marijine božje poti*. Celovec: Družba sv. Mohorja.
- Horvat, Branimir.** 1959. Cebej, Anton. V: Slavko Batušič, Andre Mohorovičić in Mirko Šeper, ur. *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, 598–599. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ.
- Janisch, Josef Andreas.** 1885. Süßenberg [Sladka gora]. V: *Topographisch-statistisches Lexikon von Steiermark mit historischen Notizen und Anmerkungen*, 1036. Gradec: Leykam-Josefstahl.
- Jedin, Hubert.** 1949–1975. *Geschichte des Konzils von Trient*. 5 zv. Freiburg: Herder.
- Kalan, Valentin.** 2009. Oddelek za filozofijo. V: Valentin Bucik, Andrej Černe in Martin Germ, ur. *Zbornik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani 1919–2009*, 131–149. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Kemperl, Metoda.** 2001. Romarske cerkve - novogradnje 17. in 18. stoletja na Slovenskem. Arhitekturni tipi, poslikave, oprema. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- . 2007. *Korpus poznobaročne sakralne arhitekture na slovenskem Štajerskem*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- . 2012. *Arhitekturna tipologija romarskih cerkva v 17. in 18. stoletju na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Kemperl, Metoda, in Luka Vidmar.** 2014. *Barok na Slovenskem: Sakralni prostori*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Kovačič, Franc.** 1928. *Zgodovina Lavantinske škofije (1228–1928)*. Maribor: Lavantinski kn. šk. ordinariat.
- Krajevni leksikon dravske banovine.** 1937. Maribor: Zveza za tujski promet za Slovenijo v Ljubljani.
- Lavrič, Ana.** 2007. *Ljubljanska škofija v vizitacijah 17. Stoletja: Vizitacije kot vir za umetnostno zgodovino*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- . 2011. O hierarhiji svetnikov na oltarnih nastavkih: Iz vizitacijskih zapisnikov ljubljanskega škofa Otona Friderika Buchheima (1641–1664). *RIHA Journal* 27. <https://www.riha-journal.org/articles/2011/2011-jul-sep/lavric-o-hierarhiji-svetnikov-na-oltarnih-nastavkih> (pridobljeno 26. 12. 2017).
- Lavtižar, Josip.** 1936. *Marijina božja pota v Evropi*. Ljubljana: samozaložba.
- Lipoglavšek, Marjana.** 1996. *Baročno stropno slikarstvo na Slovenskem*. Ljubljana: Viharnik, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Lisac, Ljubomir Andrej.** 1974. Cebej Anton. V: Martin Jevnikar, ur. *Primorski slovenski biografski leksikon*, 172–175. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.
- Maiold, Maria, in Andreas Golob, ur.** 2013. *Promotionen an der Universität Graz, 1682–1773*. Gradec: Akademische Druck-u. Verlagsanstalt.
- Menaše, Lev.** 1994. *Marija v slovenski umetnosti: Ikonologija slovenske marijanske umetnosti od začetkov do prve svetovne vojne*. Celje: Mohorjeva družba.
- Menaše, Luc.** 1971. Cebej, Anton. V: *Evropski umetnostnozgodovinski leksikon*, 347–348. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mesesnel, France.** 1923. Anton Cebej. V: Izidor Cankar, ur. *Zbornik za umetnostno zgodovino*,

78. Ljubljana: Umetnostnozgodovinsko društvo.
- Metličar, Rok**, ur. 2004. *Skriti biser: Zbornik župnije Sladka Gora*. Sladka Gora: Župnijski urad.
- Mikuž, Stane**. 1940. Freske Franca Ilovška na Sladki gori. *Dom in svet* 15, št. 9: 544–602.
- Mlinarič, Jože**, ur. 1977. *Carmen de vita beatae Mariae virginis metrica: in codice nr. 137 Bibliothecae dioecessanae Mariborensis asservatum*. Maribor: samozaložba.
- Mušič, Darko**. 1968. Medicinalia na freskah Franca Jelovška na Sladki gori in analogije s podobnim gradivom na drugih lokacijah. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 39, NV 4, št. 4:153–176.
- Petrič, Franci**. 1995. *Duša, le pojdi z mano: Božje poti na Slovenskem*. Kranj: Gorenjski tisk.
- . 2008. *Slovenske božje poti*. Ljubljana: Družina.
- Rückert, Heinrich**. 1853. *Bruder Philipps des Carthäusers Marienleben*. Quedlinburg: G. Basse.
- Stele, France**. 1924. *Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih*. Ljubljana: Nova založba.
- Šerbelj, Ferdinand**. 1974. Anton Cebej, baročni slikar. Diplomaska naloga druge stopnje. Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- . 1977. Slikar Anton Cebej. *Zbornik za umetnostno zgodovino (Nova vrsta)*, 13:109–133.
- . 1979. Katalog Cebejevih del. *Zbornik za umetnostno zgodovino (Nova, vrsta)*, 14/15:81–113.
- . 1985. Cebej, Anton. V: *Enciklopedija Jugoslavije*. Zv. 2 623–624. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- . 1988. Cebej, Anton. V: Marjan Javornik in Alenka Dermastia, ur. *Enciklopedija Slovenije*. Zv. 2. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- . 1991. *Anton Cebej: 1722–1774*. Ljubljana: Narodna galerija.
- . 1991. Zebey, Anton (Cebej). V: Jože Munda, ur. *Slovenski biografski leksikon*. Zv. 15, 782–783. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Stele, France**. 1949. *Slovenski slikarji*. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod.
- Steska, Viktor**. 1927. *Slovenska umetnost: Slikarstvo*. Prevalje: Družba sv. Mohorja.
- Strle, Anton**. 1997. *Vera cerkve: Dokumenti cerkvenega učiteljstva*. Celje: Mohorjeva družba.
- Strmšek, Pavel**. 1937. *Lemberg in Sladka gora*. Celje: Muzejsko društvo.
- Šumi, Nace**. 1969. *Baročna arhitektura*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Turnšek, Marjan**. 2006. Blaženi škof Anton Martin Slomšek in razglasitev dogme o Marijinem brezmadežnem spočetju. *Bogoslovni vestnik* 66, št. 1:111–123.
- Vakaj, Alojzij**. 1888a. Sladka gora, slavno Marijino svetišče na Štajarskem. *Slovenski gospodar*, 12. julij.
- . 1888b. Sladka gora, slavno Marijino svetišče na Štajarskem. *Slovenski gospodar*, 9. avgust.
- Versammlung aller Heiligen im Himmel (Allerheiligen)**. 1734. Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel. Bildindex. <https://www.bildindex.de/document/obj35019079?part=0&medium=habgraph-res-b-197-32> (pridobljeno 25. 12. 2017).
- Vrišer, Sergej**. 1970. *Sladka Gora*. Maribor: Obzorja.
- Zupanič Slavec, Zvonka**. 2013. Votivno slikarstvo z medicinsko tematiko na Sladki Gori. *Isis* 22, št. 1:37–39.
- Žnidaršič Golec, Lilijana**. 2019. *Kariere duhovnikov na Slovenskem v zgodnjem novem veku: Vzvodi, okoliščine, (samo)reprezentacija*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.